

ЕДИН ВЕК СТРУКТУРАЛИЗЪМ

Петя Тодорова

Институт за изследване на общества и знанието – БАН

На 18 ноември 2016 г. в Нов български университет се проведе научна конференция на тема „ЕДИН ВЕК СТРУКТУРАЛИЗЪМ – 100 ГОДИНИ ОТ „КУРСА ПО ОБЩА ЛИНГВИСТИКА“ НА Ф. ДЬО СОСЮР“. Организатор на конференцията бе проф. Иван Касабов с любезното съдействие на департамент „Нова българистика“ и на Югоизточноевропейския център за семиотични изследвания в Нов български университет. Проф. Иван Касабов откри конференцията.

Членът на Настоятелството на НБУ проф. Христо Тодоров отправи приветствие към участниците в конференцията от името на ръководството на НБУ и направи кратко изложение, в което оцени *Курса по обща лингвистика* на Сосюр като една от книгите, оказали най-голямо влияние върху развитието на науката през изминалия век, и представи влиянието на новаторските лингвистични идеи върху философията с т.нар. „лингвистичен обрат“ в аналитичната философия след Фреге, Ръсел и Витгенщайн. Проф. Тодоров специално отбеляза и ролята и влиянието на структурализма за историята и теорията на науката. Първият доклад бе изнесен от проф. Петя Асенова от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, като един от двамата преводачи, съвместно с проф. Живко Бояджиев, на *Курс по обща лингвистика* от Фердинанд дьо Сосюр на български език. В доклада си „Препрочитайки „Курса“ на Сосюр“ проф. Петя Асенова представи панорама на творческата дейност на Сосюр и специално изтъкна новаторството на неговата лингвистична теория, представена в *Курса*. В доклада бяха представени и реакциите на научната общност на Сосюровите идеи, предизвикали появата и развоя на структурализма. Според нея тълкуването на тези идеи е очертавало самостоятелна област в езикознанието – сосюрознанието, представено от блестящи специалисти по общо езикознание. Между тях са авторът на критичното издание на *Курса* Рудолф Енглер (Берн), на анотираното му издание – Тулио ди Мауро, Робер Годел, Жорж Мунен и Конрад Кьорнер, Наталия А. Слюсарева, а у нас – Живко Бояджиев, за когото стогодишнината на *Курса* щеше да съвпадне с недочакания му 80-годишен юбилей.

Докладът на проф. Иван Касабов от НБУ бе посветен на централната тема на конференцията „*Структурализмът и Ф. дьо Сосюр*“. В своя доклад проф. Касабов представи основите на структурализма и историята на неговото възникване в условията на конкуренция между свързаните с него теории за системите, холизма и функционализма. Той изтъкна общия произход на основните структуралистични школи на последното столетие, като Копенхагенската, Пражката и Парижката, от структуралистичните и семиотичните идеи от Курса на Ф. дьо Сосюр.

Докладът на доц. Васил Гарнизов от НБУ „*Структурализъм по време на късен социализъм*“ представи научната и идеологическата обстановка, в която бе превеждан, тълкуван и преподаван *Курсът* на Сосюр у нас и в другите социалистически страни, както и специфичните възгледи за структурализма по онова неотдавнашно време. Специалното внимание в доклада бе насочено към възприемането и развитието на структурализма в българските академични среди.

Докладът „*Генезисът на Сосюровия лекционен „Курс по обща лингвистика“*“ на проф. Димитър Веселинов от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ разгледа подробно събитията, съпътствали официалното възлагане на лекциите по лингвистика на Фердинанд дьо Сосюр и основните моменти и етапи, през които преминава женевският професор при съставянето на официалната учебна програма за знаменития си „Курс по обща лингвистика“. Отбелязва се, че именно ерудицията и авторитетът на Ф. дьо Сосюр оказват решаваща роля дори за преодоляването на административните формалности при организирането на курса. Проф. Д. Веселинов подчерта също безспорния принос на Сосюр като изследовател и университетски преподавател за конструирането на новаторски по своя характер и съдържание теоретичен курс, „променил хода на съвременното езикознание“, и изтъкна, че съвременната лингвистична наука не би достигнала такава висота без сериозните постижения на швейцарския езиковед и неговата школа.

Темата на доклада на доц. Орлин Тодоров от НБУ бе представена под заглавието „*Фройд, Леви-Строс, Богданов: фрагменти от структуралния анализ на „Одисея“*“. Основният проблем, разгледан в доклада, бе отношението на класическата фройдистка психоанализа към структурализма на Леви-Строс и в памет на проф. Богдан Богданов чрез систематизиране на неговите идеи за структурализма. Представянето беше особено атрактивно чрез впечатляващо демонстриран структурален анализ на Омировата „*Одисея*“ от психоаналитична антропологична позиция и в стила на анализа на мита за Едип от Леви-Строс.

В следобедната сесия бе представен докладът на проф. Кристиан Банков от НБУ „*Докъде стига аналогията между език и икономика в „Курс по обща лингвистика“?*“ основавайки се на няколко базови идеи на Сосюр от *Курс по*

обща лингвистика, авторът проследи развитието на парите от гледна точка на естеството на знаците, изпълнявали тяхната функция. Постулираният в *Курса* принцип на произволност на езиковия знак бе представен като водещата линия, по която бяха разгледани. Във втората част на доклада бяха изтъкнати основните приноси в семиотиката, свързани с пари и икономическа стойност и оригиналността на модела, слагащ произволността на паричния знак и оскъдността на парите в обращение в основата на модела. В заключение бяха изложени някои хипотези относно хомологията между изначалната крайност на човешката темпоралност (Хайдегер) и принципа на оскъдност/крайност на парите в обращение като условие за тяхната стойност.

Доц. Борислав Георгиев от НБУ представи доклада си на тема „*Създаде ли се все пак лингвистика на речта?*“. Въз основа на прочутото Сосюрово различаване между *език* и *реч* доц. Георгиев представи вижданията се за развитието на нова лингвистика на речта, обещана в *Курса*, но останала неосъществена от Сосюр идея. В допълнение към проблема за лингвистиката на речта бе и докладът презентация на гл. ас. Георги Цонев от НБУ.

Проф. Михаил Неделчев от НБУ изнесе изключително атрактивен доклад на тема „*Как представихме за писателите Фердинанд де Сосюр и структурализма през 1970 г.*“. Изложението бе артистично и подкрепено с любопитни спомени за рецепцията на Сосюр и структурализма в българските литературоведски среди от онова време. Също от литературоведски позиции бе представен и докладът на доц. Йордан Ефтимов от НБУ със заглавие „*Шахматната метафора*“. Също в артистичен дух и с характерни примери бе изтъкната евристичната роля на Сосюровото сравнение на езиковата система и структура с принципите на шахматната игра.

Доц. Мария Стамболиева от НБУ представи доклад с провокативното заглавие „*Ако Сосюр беше генеративист*“. Материалът съдържаше оригинално съпоставяне на развитието на структурната лингвистика и генеративната теория в контекста на основни принципи на структурното описание, формулирани от Фердинанд дьо Сосюр: теорията на опозициите, нулата в езиковото описание, функционалния характер на структурните позиции, идеята за лексикона – все естествени продължения на идеите на Сосюр. Възможността за анализ на синтактичните структури, като опозиции на различно маркирани матрици или вериги от комплексни термини, бяха представени като вариант за нов поглед към синтактичните структури: не просто като проекции на лексикона, а като негови елементи. Гл. ас. Петя Тодорова от БАН разгледа в своя доклад темата *Възможностите и границите на структуралния подход*. В началото на доклада бе показано как структуралният метод възплъщава идеала за „новата научност“ в хуманитарните науки, като се обръща към езиковедството на Сосюр. Детайлно бе обърнато внимание на *възможностите и границите* на структурния подход чрез анализа на митовете от страна на

Леви-Строс и универсалния модел на Греймас – „семиотичен квадрат“ от бинарни опозиции, както и на формулирането на структуралната поетика от Цв. Тодоров. Подложено беше на анализ критическото осмисляне на важното за структуралистката интерпретация на литературната теория понятие *поетика* и нейното *семиотично методологично измерение*.

В заключителната дискусия се отбеляза важната роля на методологичните постановки на езикознанието на Сосюр за възникването и развитието на структурализма, който, от своя страна, оказва изключително силно влияние върху хуманитарното познание като *фундамент*, на който се опират *моделът на поведение* и *начинът на тълкуване* на възникващите социални практики. Високото научно ниво на докладите на участниците в конференцията направи събитието изключително интелектуално преживяване. Водещи специалисти от различни научни области показаха как формализирането на интерпретационните процедури на лингвистиката извежда на преден план екстракта на структурализма в хуманитарното познание, както и неговата психологически релевантна приложност. Особен интерес у присъстващите магистри и докторанти предизвика критичният анализ в хоризонтален и във вертикален план на структурализма, неговият потенциал за дифузия, която предизвиква обновяване на дисциплините, през които преминава, като модернизират евристичнотеоретичните им модели на принципа на холизма, и обособяването му като *парадигма*, обединяваща хуманитарните науки под знака на лингвистиката. В заключение, но не на последно място, трябва да се отбележи фактът, че това бе единственото научно събитие в страната, което отбеляза този изключителен за историята на хуманитаристиката стогодишен юбилей.

A CENTURY OF STRUCTURALISM

✉ **Dr. Petya Todorova, Assist. Prof.**

Institute for the Study of Societies and Knowledge
Bulgarian Academy of Sciences
13A, Moskovska St.
Sofia, Bulgaria